

8. Мельничук Т. Автобіографія Тараса Мельничука. *Архів Н. Гнатюк*. 22 с.
9. Павличко Д. Три строфи : вірші. *Київ*. 2007. № 1. С. 4–22.

DOI <https://doi.org/10.30525/978-9934-26-383-5-14>

THE ONTOLOGICAL PARADIGM OF METAMODERNISM: THE RELEVANCE OF MODELING A NEW SYSTEM

ОНТОЛОГІЧНА ПАРАДИГМА МЕТАМОДЕРНІЗМУ: ДОРЕЧНІСТЬ МОДЕЛЮВАННЯ НОВОЇ СИСТЕМИ

Kokhan R. A.

*Candidate of Philological Sciences,
Associate Professor at the Department
of Foreign Languages
for Natural Sciences
Ivan Franko National University of Lviv
Lviv, Ukraine*

Кохан Р. А.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов
для природничих факультетів
Львівський національний
університет імені Івана Франка
м. Львів, Україна*

Мисленнєвий горизонт сьогодення коливається у доволі значній світоглядній амплітуді, про що свідчать численні наукові, зокрема, міждисциплінарні дискусії. Web 5.0, штучний інтелект (зокрема, 2015 рік, коли програма перемогла гравця-людину в грі Go), посадка на поверхню комети, побутове використання штучного м'яса, детальна карта епігеному людини, зрештою, створення синтетичної ДНК, фото «чорної діри», квантовий комп'ютер – всі «симптомів» нового виміру існування людства, вочевидь, важко перелічити.

Суспільні трансформації, зумовлені, зокрема, технічним прогресом, а також досягненнями і надбаннями людства сьогодення, впливають не лише на спосіб існування людини та її буденне життя, але й на формування особистісної (зазвичай максимально суб'єктивованої) парадигми осягнення та осмислення цієї реальності. Власне, чільне місце у формуванні нової свідомості, здатної (проти)(ви)стояти у призначеному для неї хронотопі з усіма його атрибутами, займає література як індикатор інтелектуального / духовного «тут і зараз» людини, яка в змаганні з мета-світом все ще утримує активну позицію (спів)творця, однак потребує вказівки на шляху простування до глибин онтологічного сенсу.

Термінологічні дискусії, присвячені окресленню та бодай приблизному науково-критичному дефініюванню сьогодення, підкреслюють

необхідність пошуку опори для осмислення наявних у гуманітарному дискурсі констант або ж для формування парадигми «часу сьогодні». Автор «Маніфесту метамодернізму» Люк Тернер [7] засвідчує доречність префіксу «мета» (з грецької «з» / «посеред» / «після» / «поряд» / «понад») для означення доволі хаотичної епохи, що прагне до впорядкованості, осмислюючи свою обмеженість, при цьому демонструючи множинність щосекунди народжуваних значень.

«Нотатки про метамодернізм» (2010) Т. Вермюлена і Р. ван ден Аккера [9] запропонували гуманітаристиці концептуальний підхід до парадигматичного тлумачення актуальної культурно-естетичної епохи. Принципово важливим видається усвідомлення, що продовжувати наукові дискусії про тривання постмодернізму є недоречним. Аналізуючи атрибути культурної парадигми метамодернізму, зокрема, його програмних творів, О. Бандровська виокремлює один із ключових індикаторів метамодернізму як періоду, що настає «після» постмодернізму не як його заперечення, а синтез (і, подекуди, продовження) рис попередніх епох задля формування нової естетичної системи нової реальності – структуру почуття: «...йдеться про чергову загальну реконфігурацію чуттєвого світу людини, передумовою якої є суттєві цивілізаційні трансформації початку ХХІ століття, що значною мірою впливають і на реальне життя людини (глобалізація, дигіталізація тощо), і на сферу естетики» [1, с. 155]. Власне, структура запропонованої культурологами концепції, настільки ж хаотична, неконстантна й відкрита, як і період, спробам визначення якого вона присвячена. У процесі пошуку смислотворчих констант того, що називаємо «тут і зараз» доречним видається, зокрема, аналіз світоглядних рамок сучасного «Я». Л. Фестінгер вважає, що «одним із головних чинників, керуючих поведінкою людини, є когнітивний дисонанс – суперечності в знаннях, які породжують внутрішню тривогу і спонукають людину до дій, покликаних усунути цю суперечність» [3, с. 482], Ж. Женетт наголошує на властивому сучасній людині відчутті тривоги, а, відтак, потребі віднайти точку опори у впорядкованому світі, від якої можна було б відштовхнутися у розшукуванні особистісних істин.

Оскільки «людина від природи хоче читати, вона заряджена цією магією відтворення тексту» [4, с. 9], і при цьому «читання має характер впочування, самопроєкції, самоототожнення. Воно неминуче змінює книгу, пристосовує її до турбот читача» [8] – проєктування культурно-історичної реальності та її рефлексій на художню площину літературного твору видається реальним способом моделювання особистісної парадигми світосприйняття, потенційно інтегрованої у загальну парадигматику культурної епохи.

Науковий аналітично-критичний дискурс широко опрацьовує поняття парадигми, оперуючи при цьому різноманітними дослідницькими методиками. У загальному значенні парадигма сумує філософські й теоретичні основи науки, актуальні для цивілізації та суспільства поняття і уявлення [2, с. 415]. Щодо більш вузького значення, то парадигма є своєрідною системою узагальнених понять, необхідних для подальшого моделювання певних конструкцій, схем, закономірностей тощо [5]. Формування парадигми постає принциповим для вирішення конкретних вузькопрофільних задач, а також для формування системи світоглядно-естетичних кодів, необхідних для правильного функціонування в реальності. Апелюючи до художньої (поетологічної) парадигми як однієї з призм сучасного пізнання, важливим видається загальнофілософський підхід до її сутності, а саме: «1) поняття, що використовувалося в античній та середньовічній філософії для характеристики 35 взаємовідносин духовного та реального світу; 2) теорія (або модель постановки проблем), прийнята як взірць вирішення дослідницьких завдань» [5].

Окреслення функціонального поля поняття парадигма у науково-методологічному дискурсі відбулося завдяки Томасу Куну, який, зокрема, слушно зауважив, що «формотворним інгредієнтом переконань, що їх дотримується певне наукове співтовариство у певний час, завжди є особисті та історичні чинники – елементи ймовірно випадкові й довільні» [6, с. 23]. Відтак, формування поняттєвої парадигми метамодернізму, що має акумулювати актуальні екзистенційні питання та запропонувати вектори пошуку відповідей на них, видається необхідним завданням сучасної науки.

Доволі часто ототожнення поняття парадигми з поняттям «картина світу» видається перспективним не лише для насичення фреймами смислового поля метамодернізму, але для спроб пізнати естетичну природу та онтологічний сенс художнього простору літературного твору, а також розкодувати його іманентну структуру, інтенційну з огляду на авторську природу та фікційну з огляду на літературність.

Література:

1. Бандровська О. Реальність як вигадка? Поняття “метамодернізм” і “метамодерн” в сучасному культурологічному і літературознавчому дискурсі. Львів : Іноземна філологія, 2021. Вип. 134. С. 152–164. DOI: <http://dx.doi.org/10.30970/fpl.2021.134.3519>
2. Бирик С., Сюта Г. Словник іншомовних слів : тлумачення, словотворення та слововживання. Харків : Фоліо, 2006. 623 с.

3. Бовсунівська Т. Основи теорії літературних жанрів : монографія. Київ : Видавничо-поліграфічний центр «Київський університет», 2008. 519 с.
4. Жулинський М. «Людина від природи хоче читати...». *Українська мова і література в середніх школах, гімназіях, ліцеях та колегіумах*. Київ, 2008. № 9. С. 6–10.
5. Кохан Р. А. Поетологічна парадигма радості у світовій літературі про дітей кінця XX – початку XXI ст. (на матеріалі творів Юстейна Гордера, Джонатана Фоера, Анни Гавальди) : дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук (доктора філософії) за спеціальністю 10.01.04 «Література зарубіжних країн». – Львівський національний університет імені Івана Франка ; Інститут літератури імені Т. Г. Шевченка НАН України. Київ, 2018. 242 с.
6. Кун Т. Структура наукових революцій. Київ : Port-Royal, 2001. 228 с.
7. Тернер Л. Маніфест метамодернізму [переклад укр. Krolikowski Art] [Електронний ресурс]. URL: <https://thesyncrictimes.wordpress.com/2016/02/22/metamodernist-manifesto-ukrainian/>
8. Compagnon, A. *Le démon de la théorie: Littérature et sens commun (La couleur des idées)*. SEUIL, 1998. 320 p.
9. Vermeulen T., Akker R. van den. Anmerkungen zum Metamodernismus. *Zeitschrift für Ästhetik und Kultur*. 2010. Vol. 2. URL: <https://www.tandfonline.com/doi/pdf/10.3402/jac.v2i0.5677>